

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts; Mevr. Dr. W. Minis-van de Geyn; Dr. P. J. van Nieuwenhoven. **Hoofredacteur:** Dr. E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap:

Dr. E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Secretaris: Dr. P. J. van Nieuwenhoven, Trianonstraat 13, Maastricht.

Penningmeester: P. Wassenberg, Hertogsingel 87 A, giro 1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht. Tel. 04400—14174.

Lidmaatschap f 7,50 per jaar. Het **Maandblad** wordt aan alle leden gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 10,— per jaar. Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 1,—, voor leden f 0,75; dubbelnummers f 2,— en f 1,50. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging van de maandvergaderingen, blz. 73. — De natuur in, blz. 73. — De omslagtekening, blz. 73. — Uit eigen kring, blz. 73. — Verslag van de jaarvergadering, blz. 73. — Verslag van de maandvergadering, blz. 77. — **A. van der Kruk:** Een tweede natuurwachtershut in Zuid-Limburg, blz. 78. — **Dr. J. Hofker:** Foraminifera from the Cretaceous of South-Limburg, Netherlands, LX, blz. 79. — **Dr. P. J. van Nieuwenhoven:** Een voettocht door het Jekerdal te Maastricht, blz. 83.

AANKONDIGING

VAN DE MAANDVERGADERINGEN

Te Maastricht, op woensdag 4 juli 1962, om 19.30 uur in het museum.

Te Heerlen, op woensdag 11 juli 1962, om 19 uur in het Geologisch Bureau.

In augustus GEEN maandvergaderingen.

DE NATUUR IN

Bezoek aan het landgoed Geverik te Beek op zaterdag 7 juli.

Vertrek L.T.M.-bus uit Heerlen, lijn 8, om 14.00 uur. Uitstappen te Beek bij de kerk.

Vertrek E.B.A.D.-bus uit Maastricht om 14.30 uur. Uitstappen Beek, Halte Proosdijweg. Voor beide ritten retour nemen.

Wandeling door het Schweibergerbos en langs de bronnen op zondag 2 september.

Vertrek L.T.M.-bus uit Heerlen lijn 10, om 13.12 uur. Uitstappen halte Schweiberg.

Vertrek L.T.M.-bus, uit Maastricht, lijn 14, om 13.30 uur. Overstappen te Gulpen op lijn 10.

DE OMSLAGTEKENING

Wij keren met Charles Eyck terug naar de grot van Lascaux, waar wij op een der wanden twee bisons aantreffen, die in tegenovergestelde richting vluchten. Een hiervan vinden wij op de omslag.

UIT EIGEN KRING

† Dr. H. J. E. Endepols.

Op 18 juni overleed op 85 jarige leeftijd Dr. H. J. E. Endepols, oud-rector van het stedelijk gymnasium. Als philoloog genoot de overledene een grote bekendheid. Zijn verdiensten liggen vooral op het gebied van Middelnederlands, modern Nederlands en eigen dialect. Vanzelfsprekend ging zijn belangstelling uit naar de Maastrichtse fauna- en floranamén. Op de vergadering van 6 oktober 1948 heeft hij hierover gesproken. Ook al kwam hij in de latere jaren niet meer naar de vergaderingen, toch weten wij, dat hij steeds met grote belangstelling ons werk bleef volgen. Hij ruste in vrede.

VERSLAG VAN DE JAARVERGADERING TE VENLO OP ZONDAG 17 JUNI 1962.

Aanwezig: mevrouw Minis, mej. Janssen, Br. Agatho en de heren: Kruytzer, Mommers, van

Boven, Dijkstra, Wassenberg, Coonen, Stevens, Sterken, Ottenheim, Verbeek, Maassen, Hermans, Verschuieren, Geurts, van der Kruk, Spreuwenberg, Ex, Geeraedts, Berghs, van Nieuwenhoven.

1. Na het welkomswoord herdenkt de voorzitter de acht leden, die ons sinds de vorige jaarvergadering door de dood zijn ontvallen, in het bijzonder Mr. H e n r i P a u l u s s e n, een der trouwe bezoekers van de jaarvergadering, en de oud-voorzitter, dokter C. W i l l e m s e.

Het is 11 jaar geleden, dat wij in Venlo onze jaarvergadering hielden, en thans zijn wij weer naar Venlo gekomen en wel om een dubbele reden: vooreerst om de band met Venlo en omgeving te verstevigen en vervolgens om aan de leden de gelegenheid te geven, kennis te maken met het pas verworven bezit van het Limburgs Landschap, de Hamert.

In Venlo is een zeer actieve vereniging, de Vrienden der Natuur. Zij vergaderen regelmatig en vooral, zij organiseren vele interessante excursies. Een groot deel van de Vrienden der Natuur is tevens lid van het Natuurhistorisch Genootschap, en toch is er veel te weinig contact met het Genootschap.

De klachten van Venlo zijn: 1. We hebben niets aan het Maandblad, 2. Het Genootschap werkt in hoofdzaak in Zuid- en Midden-Limburg. Het Noorden staat er zo goed als buiten.

Wat de eerste klacht betreft kunnen wij de Vrienden der Natuur geen ongelijk geven, maar ligt nu de schuld uitsluitend bij de redactie van het Maandblad? Herhaaldelijk heeft de redactie gevraagd de verslagen van de vergaderingen en excursies op te sturen. Dit gebeurt eenvoudig niet. Wij weten verder, dat de Vrienden der Natuur vaak belangrijke waarnemingen doen. Slechts een heel enkele keer bereikt ons daarover een bericht. Veel gaat derhalve verloren. De Venlonaren hebben het in hun macht het Maandblad ook tot *hun* maandblad te maken. Wij zijn bereid niet alleen de aankondiging van de excursies op te nemen, maar ook nu en dan een heel nummer te wijden aan het Noorden van Limburg. Het initiatief moet dan van Venlo uitgaan.

Ook de tweede klacht is niet zonder grond. Er is veel te weinig contact met het Noorden, maar ook hierin kan verbetering gebracht worden. Een onzer bestuursleden heeft de volgende suggestie aan de hand gedaan om de toestand

te verbeteren: In de eerste plaats moeten wij komen tot een regelmatige uitwisseling van sprekers. Niet alleen moeten van het Zuiden sprekers naar het Noorden gaan, zoals reeds meerdere malen is geschied, maar omgekeerd moeten ook sprekers van het Noorden naar de vergaderingen van Maastricht en Heerlen komen. Het verschil in fauna, flora en bodem tussen Zuid en Noord is groot genoeg, dat wij elkaander interessante mededelingen kunnen verstrekken.

Een tweede middel zijn de excursies, vooral op de vrije zaterdagen. Wij zullen gaarne naar het Noorden komen, om een dag rond te zwerfen met de Vrienden der Natuur, maar dan moeten de mensen van het Noorden ook naar Zuid- en Midden-Limburg komen. Er zijn verschillende autobezitters, die graag mensen willen meenemen.

De voorzitter stelt voor de discussie over dit onderwerp uit te stellen tot na de afwerking van de agenda, doch vóór de rondvraag.

2. De secretaris brengt het jaarverslag uit: Na de geslaagde viering van het gouden jubileum in 1960 is het genootschap kennelijk een periode van groei ingetreden, hetgeen blijkt uit het ledental, dat ondanks de verhoging van de contributie en de doorgevoerde sanering door schrapping van de namen van leden, die contributie-achterstand hadden, 50 groter is dan in 1960, en nu een kleine 650 bedraagt.

Toch werd ons ledencorps zwaar getroffen door het overlijden van niet minder dan 8 leden, te weten: mevr. van der Held-Tjalkens, de Zeer Eerw. Heren pastoor Spierts, pastoor Jongen, A. J. M. van Thiel en de heren van der Wiel, Edmond Nyst, Mr. H. Paulussen en Dokter Willemse. Vooral het verlies van dokter Willemse, die lid van verdienste was, en jarenlang voorzitter, zal niet gemakkelijk kunnen worden gecompenseerd. Door zijn wetenschappelijke publicatie's heeft hij de naam van het Genootschap bekend gemaakt tot ver over onze landsgrenzen.

Van het ontslag van onze huidige voorzitter, Dr. K r u y t z e r, als directeur van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, zou hier geen melding behoeven te worden gemaakt; omdat het museum eigendom is van de gemeente Maastricht, en het bestuur dezer gemeente functionarissen benoemt en ontslaat

zonder daar het genootschap in te kennen. Doch het heengaan van onze voorzitter uit deze functie is aanleiding geweest hem te benoemen tot lid van verdienste. Buiten hem geniet alleen Dr. Garjeanne deze onderscheiding, een bewijs dat het bestuur met het verlenen daarvan altijd zeer zuinig is geweest.

Verslag van de penningmeester over het jaar 1961.

De uitgaven in het jaar 1961 overtreffen de inkomsten met ruim f 3500,—, terwijl beiden verleden jaar ongeveer met elkaar in evenwicht waren. De oorzaak hiervan is te zoeken in de extra-kosten van het in 1960 verschenen jubileumnummer bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Genootschap, welk nummer pas in 1961 betaald werd. Dat het Genootschap daarnaast nog de hoge drukkosten van Publicatie XII kon dragen zonder in directe financiële moeilijkheden te komen, vindt zijn oorzaak in een speciale bijdrage van de Gemeente Maastricht, waarvan daarom hier met grote dankbaarheid melding gemaakt mag worden.

Wij spreken hierbij de hoop uit, dat deze speciale bijdrage een jaarlijks terugkerende vaste bijdrage moge worden. Dit zou, met daarnaast de vaste jaarlijkse bijdrage van de Provincie Limburg, er zeer toe bijdragen het Genootschap een steviger financiële basis te geven in deze tijd van steeds stijgende onkosten.

3. De heer Sterken, lid van de kascommissie, deelt namens deze mede, dat de bescheiden van de penningmeester volledig in orde zijn bevonden, zodat deze functionaris kan worden gedecchargeerd, hetgeen dan ook geschiedt onder dankzegging voor al het werk, dat hij voor het genootschap heeft gedaan, ondanks zijn dikwijls drukke werkzaamheden. Tot leden van de kascommissie over 1962 worden benoemd de heren Maassen uit Montfort en Verbeek uit St. Odiliënberg.

4. De hoofdredacteur van het Maandblad en de Publicaties brengt verslag uit. De in het vorig verslag geuite wens, dat het werk van het jubileumnummer van het Maandblad - Limburg te beschrijven in al zijn facetten op natuurhistorisch gebied - moest worden voortgezet in het Maandblad, is slechts ten dele in vervulling gegaan. Een drietal landschappen is beschreven. De mededelingen van de leden op de vergaderingen dragen natuurlijk een steentje bij,

maar toch zouden wij gaarne meer samenvattende artikelen zien, zoals er in de loop van dit jaar enkele op entomologisch gebied en een op botanisch gebied zijn verschenen. De paleontologische bijdragen blijven de aandacht van het buitenland trekken. In april werd de 200e ruilpartner ingeschreven, het Geologisch-Mineralogisch Instituut van de Universiteit van Kopenhagen. De reeds in het vorig verslag vermelde Reeks XII van de Publicaties, in 1961 verschenen, heeft niet weinig bijgedragen tot de uitbreiding van het ruilverkeer.

5 en 6. De heren Dr. van Boven en Dr. Dijkstra worden bij acclamatie herkozen, terwijl de heren Bult en Ex, eveneens bij acclamatie, tot lid van het bestuur worden benoemd als vertegenwoordigers van een jongere generatie.

7. Alvorens de rondvraag te beginnen wordt van gedachte gewisseld over de in het openingswoord van de voorzitter aangeroerde problemen. De heer Spreuwenberg vertolkt het Venlose standpunt: De Vrienden der Natuur hebben niet de wetenschappelijke instelling van het Natuurhistorisch Genootschap. Zij tellen weinig of geen specialisten onder hun leden. Het zal dus moeilijk zijn, sprekers uit te wisselen. De meeste excursies leveren geen enkel wetenschappelijk resultaat op, zodat daar meestal geen verslag van kan worden gemaakt, dat belangwekkend genoeg is om gelezen te worden. Een opsomming van waargenomen soorten alleen kan toch niet de bedoeling zijn! De heer Ex meent dat het verslag toch altijd van die aard moet zijn, dat iemand die het leest bij zichzelf moet kunnen zeggen, dat het jammer is, dat hij daar niet bij was geweest! Op de vergaderingen, die in Venlo alleen in het winterseizoen worden gehouden, worden sprekers uitgenodigd, die een lezing komen houden of een film vertonen. Ook deze avonden geven dus weinig dat origineel is, of wetenschappelijk van waarde. Dr. van Boven merkt op, dat ook verslagen van feiten of waarnemingen, die niet nieuw zijn voor de wetenschap, van waarde kunnen zijn: de spreker heeft meestal gegevens verwerkt, die verspreid liggen over de literatuur. De samenvatting maakt het dus gemakkelijk van deze gegevens kennis te nemen. Dr. Dijkstra meent, dat het verslag in hoofdzaak bestemd is voor die lieden, die op de avond zelf aanwezig zijn geweest. Het geeft hun enig houvast

bij het zich te binnen brengen van de inhoud van het gesprokene.

Besloten wordt in Venlo een contactpersoon aan te stellen, die zal trachten, materiaal voor het Maandblad te verzamelen. Tevens maakt men het voornemen, in het vervolg Venlose convocaties te sturen naar Dr. Dijkstra in Heerlen en naar de secretaris in Maastricht. Ook zal men trachten, sprekers uit te wisselen. Op voorstel van de heer Coonen zal begonnen worden met Het Stenen Bloembéd, een lezing van Dr. Dijkstra.

Naar aanleiding van het roeyement van lieden, die weigeren hun contributie te betalen merkt de heer van der Kruk op, dat de verzending van het Maandblad in zo'n geval direkt bij de eerste weigering moet worden gestaakt. Anders kost het ons te veel geld. Bovendien heeft het inhouden van het Maandblad mogelijk nog enig effect op het doen betalen van de contributie. De heer Coonen vraagt, of het mogelijk is, dat onkosten, die door de afdelingen worden gemaakt, door het bestuur worden vergoed, b.v. bij het uitnodigen van sprekers of het huren van zalen. Dit is mogelijk, althans na voorgaand overleg met het bestuur. De heer Coonen heeft herhaaldelijk verslagen van de vergadering in Heerlen in het Maandblad gemist. De hoofdredakteur antwoordt dat er ooit eens een verslag is weggelaten, wegens plaatsgebrek, en omdat er in dit verslag niets stond, dat de moeite van het lezen waard was. Dr. Dijkstra merkt naar aanleiding hiervan op, dat het voor hem vaak moeilijk is, een verslag te geven van mededelingen van leden, die interessante dingen hebben verteld over onderdelen van de biologie, waarin hij zelf niet thuis is. De heer Coonen ziet een oplossing voor deze moeilijkheid, wanneer dergelijke mededelingen door de sprekers zelf schriftelijk ter beschikking worden gesteld.

Tenslotte vraagt de heer Ex wat nu eigenlijk van hem verlangd wordt, nu hij benoemd is tot lid van het bestuur in de afdeling Venlo. De voorzitter zegt hem, dat hij een levend contact moet zijn tussen Venlo en Maastricht. Dat hij suggesties en ook kritiek uit Venlo aan het bestuur moet doorgeven, en zo actief deelneemt aan de leiding en de werkzaamheden van het bestuur. Met een woord van bijzondere dank aan de heer Berghs, die de voorbereidingen

heeft getroffen voor deze jaarvergadering, sluit de voorzitter de bijeenkomst.

De mierenspecialist.

Begunstigd door ideaal weer voor een bezoek aan de heide: lichte bewolking en zwakke wind, nam een 50-tal leden deel aan de excursie op het landgoed De Hamert, daartoe in staat gesteld door de gastvrijheid van het bestuur van de Stichting Het Limburgs Landschap. Men volgde het nieuwe pad, dat over de meest typische delen van het landgoed is aangelegd: met prachtige vergezichten vanaf de heuvels o.m. over het Pikmeewuwater, verrassende ontsluitingen in de verspreid staande berken- en eikenbomen en idyllische doorkijkjes op het zich volledig als een beek gedragend Gelders Kanaal. Voor de liefhebbers van een grotere tocht werd een aftakking gemaakt naar het Herenvan, waar door de goede zorgen van de opzichter, H. Janssen, een verfrissing kon worden gebruikt. Het voor de excursie na de jaarvergadering gebruikelijke grote aantal specialisten

Het gezelschap bij het Herenven

zorgde voor deskundige toelichting van de diverse vondsten op entomologisch, herpetologisch, mycologisch en ornithologisch gebied. Botanisch was de tocht minder interessant: het plantendek van de heide is nu eenmaal niet rijk, en de vegetatie van het hoogveen was nog niet in bloei. Volgens plan kon ieder vertrekken op een voor hem gunstig uur met de lijndienst van de zuidooster: de eersten vertrokken om kwart voor zes, de laatsten om kwart voor negen hetgeen eigenlijk nog te vroeg was, omdat de vogelzang nog lang niet verstomd was!

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERING

te Heerlen op woensdag 9 mei

De heer Coonen vertoont een aantal voorjaarsplanten o.a. het Bosviooltje, dat vergeleken wordt met het Maartsviooltje. Het is merkwaardig, dat het Maartsviooltje, hoewel het bloemen draagt, die door kleur en geur opvallen, bijna nooit zaad vormt. Goede zaden treft men echter wel aan in de z.g. cleistogame bloemen, deze zijn weinig ontwikkeld en komen in de grond of vlak boven de grond voor. Toch moeten de bloemen van het Maartsviooltje wel vruchtbaar zijn, want er komen wel soortbastarden voor, en men kan moeilijk veronderstellen, dat deze ontstaan zijn uit de cleistogame bloemen.

Dr Dijkstra brengt ter vergadering enkele bont (wit) bladerige exemplaren van de judaspenning; deze eigenschap is vermoedelijk erfelijk. Ook deelt hij mee, dat in de buurt van het A.M.F. gebouw een gedeeltelijk albino torenkraai voorkomt. Zoals men aanneemt komen albino exemplaren vaker voor in steden en dor-

pen, dan in de vrije natuur. Volgens Drs van Bree, lezing 7 febr. te Maastricht zouden albino's in de vrije natuur kwetsbaarder zijn en gemakkelijker ten prooi vallen aan hun natuurlijke vijanden, dan dieren, die zich in de buurt van de mens ophouden, omdat daar hun natuurlijke vijanden zeldzamer zijn of zelfs ontbreken. Echter, als men dan leest, dat natuurliefhebbers op het vermoeden dat er ergens in Noord Holland een albino egel voor zou kunnen komen, een speurtocht op touw zetten om deze te vangen en er dan werkelijk ook in slagen zelfs twee exemplaren buit te maken, waarvan het eene dier zijn verder leven slijt in een dierentuin en het andere prijkt in een museum, dan is die veiligheid, welke de mens aan dergelijke afwijkende dieren biedt, toch maar zeer betrekkelijk.

Namens mej. Jongmans was er een mededeling over het uitvliegen van vijf jonge kerkuilen. Dit schouwspel trok zo sterk de belangstelling van volwassenen en van de jeugd, dat de hulp van de politie in geroepen moest worden, omdat de jeugd deze voor hen abnormale dieren met stokken en stenen aanviel. Gedurende enkele dagen moesten de nog slecht vliegende jongen soms naar veiliger oorden overgebracht worden. De oude vogels toonden zich zeer agressief en vielen zelfs enkele malen de mensen aan.

Br. Arnoud vertelde zeer voldaan, dat hij er in geslaagd was de grote watersalamander en de alpensalamander een geheel jaar in een aquarium over te houden. Hij vermoedde, dat in de natuur sommige dieren ook constant in het water verblijven, terwijl andere aan land gaan. Hoe deze